

Тетяна Фролова

***Ходімо зі мною
у казку***

Видавництво “Край”
Львів
2002

Літературно-художнє видання

Тетяна ФРОЛОВА

ХОДИМО ЗІ МНОЮ У КАЗКУ

Художнє оформлення Івана Василенського

Ф 4702600202 Без оголошення
2002

ISBN 966-547-018-3

© Тетяна Фролова,
2002

Козак Панько та родина вітрів

Високо-високо в небі, аж за темними хмарами, жила собі родина вітрів. Родина як родина, нічого особливого: мама Буря, тато Буревій, чотири сини — вітри та ще донька Прохолода. Всі вони мали різну вдачу, а тому між ними ніколи згоди не було. Як повіє північний вітер, то так і обніме холодом усю землю: і рослин, і тварин, і людей. А йому наперекір південний теплий вітер розвеселить всіх, розважить, а іноді й засмутить — посухою вдачить. Східний і західний вітри наперебій людям то дощів начаклюють, то лагідним теплом потішають.

Раділи батьки з бешкетів своїх синів і віддали їм у володіння всю землю. Самі ж рідко сходили до людей. Та зате, коли вже сходили, то такого вже на тій землі понаробляють, що тільки ну! Довго люди тоді після таких відвідин налагоджують свої оселі, електричні та телефонні лінії. Та все це й не Казка була. Казка щойно тільки починається.

Біля Дніпра нашого Славутича жили собі хлопці-риболовці. Вони були великі приятелі, тому разом і рибу ловили, і юшку варили, і прибуток від вилову порівно ділили. Та верховодив над ними, тобто, як тепер кажуть, був за капітана отакий собі Панько, котрого прозивали козаком. Всі його слухалися беззаперечно. А з виду непоказний був: не те щоб високий, та кремезний, чорнявий, а замість чуба козацького оселедця носив.

— Ти б, Панько, не смішив людей отим оселедцем, — казали йому. — Тепер же так не ходять.

— То й що, що не ходять. А я ходитиму. Це ж пам'ять. Ет, та хіба ви що розумієте?

— А ти розкажи, розкажи.

Хлопці вже знали всю ту історію, та кортіло ще раз послухати.

— Ото ви кажете: зніми того оселедця. А як я можу його зняти, коли мій родовід з козацького кореня ведеться? От! Може, хто з вас чув, а хто ще ні, то, щоб ви знали, мій далекий прапрадід був серед тих, що писали листа турецькому султану. Чули про такого?

— Та чули. Але звідки ти про те знаєш?

— А може і не був він зовсім при тому, твій прапрадід.

— Та ж був, достеменно був. А картину ту бачив, де ті запорожці намальовані? Так там і мій прапрадід є. Хлопці сміються.

— Та картина пізніше малювалася, Панько, так що... Панько запальний був.

— То й що, що пізніше! Що, по-вашому, художник все вигидав? Все-все? А я вам кажу, що був там мій прапрадід. А для картини то вже його сина чи внука взяли, бо дуже схожий був на нього.

— Ти про туркеню розкажи.

— Ага, про туркеню.

— А що про туркеню розказувати, коли ви мені не вірите?

— Та віримо, віримо, розкажи. Так що там з тією туркенею було?

— А от що було... Та туркеня — то була донька самого турецького султана.

— Ого! І що?

— Дізналася вона випадково про того листа, що запорожці до її батька писали. Дізналася і надумала: що б там не стало, а тих сміливих запорожців побачити. Діло то було вкрай небезпечно, та, коли ти чогось хочеш, та якщо в тебе є ще й золото, то... А треба вам знати, що турки, особливо, коли турок — султан, на своїх дочок уваги особливої не звертають. От хлопець — це так, це спадкоємець, а дочка — тьху!

— Ото дурні.

— Так вони ж турки.

— Ото перебралася ота туркеня у хлопця і під виглядом знатного паші, чи як там їх, прибула на Запоріжжя. Там і показали їй тихцем всіх тих, хто листа до султана писав.

— І що?

— Звісно що. Закохалася ота туркеня в мого прапрадіда. Ото вибрала вона час, покликала його до себе на прийом (вона ж у пашу перебрана була), звеліла всім вийти, а як лишилися вони наодинці, відкрилася йому, сказала, що його любить і ладна або його з собою забрати, або сама тут залишитися.

— І що ж твій прапрадід?

— Закипів, за шаблю взявся, та згадав, що перед ним дівчина. Ну, хоч і туркеня, та все ж дівчина.

— Та щоб я, — каже, — побасурманився? Потурчився? Та скорше турецький султан шакалом стане. Щастя твоє, що ти — дівка, а то... Та й не доказав. Але пообіцяв їй, що її не викаже, аби тільки вона скорше забиралася звідси. Так і поїхала ота туркеня.

— Шкода. А то був би наш Панько турок. Всі засміялися.

— Що ви, хлопці! Я б своєму прапрадіду того не простив би, дарма, що він — мій родич.

— І що ж та туркеня? Не давала більше про себе знати?

— Та де там! Про неї всяке розповідали. Одні казали, що скочила вона з туги у море зі свого корабля, а другі казали, що пішла вона у православний монастир і прийняла там постриг.

— От що то любов.

— Ні, хлопці, не те кажете: от що то козак...

— Ну, годі вам теревені правити, — скомандував нараз Панько. — Пора в дорогу. Риба — не туркеня — сама до нас не припливе.

Саме в той час родина вітрів вирішила трохи розважитися.

— Послухай-но, — сказав Буревій до своєї дружини Бурі. — наших синів ми вже знаємо, хто на що здатний. А що, коли їх на землю всіх разом пустити? Уявляєш, що то за забава буде?

— Ого! Хоч би землю не рознесли.

— Не рознесуть. То що, пустимо?

— Нехай погуляють. А ми подивимось.

І полетіли на землю всі чотири вітри. Такої шкоди наробили людям, що й історія такого не пам'ятала. А на Дніпрі саме в той час вітрильник наших рибалок погойдувався. Ухопили вітри того вітрильника та й давай бавитися ним, наче дитячою забавкою. Бачать хлопці, що лихо, а як йому зарадити — не знають. Та Панько у них не даремно за головного був, і козаком його не даремно прозвали. Та й від своєї баби Насті він дещо перейняв. А його баба Настя... О, то розумна жінка була. І слово знала, коли яке треба сказати. І тут Панько згадав про міх, що колись йому дала таки ж баба Настя: мовляв, у дорозі часом може згодитися. От Панько і виніс його, того міха, здоровенного та міцного. Хлопці розп'яли його, а вітри зопалу і влетіли в нього, всі чотири нараз. Панько ж скоренько, поки ті вітри не отямилися, зашморгнув того міха, а потім ще й очкуром своїм зав'язав. І тихо стало скрізь. А міх той надувся, наче величезна повітряна куля. Вітри сердяться, шумлять, щось буркочуть, погрожують. До міха підійшов Панько. Плеснув по ньому своєю могутньою рукою — аж застогнало щось у тому міху, і сказав:

— Ану, там, тихо будьте і слухайте мене. Звідси вам не вирватися, аж поки я вас не випущу. Цей міх шила моя баба Настя: сама пряла, сама ткала, сама шила і слово чарівне сказала. Так що сидіть. А будете багато галасувати, то прив'яжу до свого очкура каменюку та й кину вас на

самісіньке Дніпрове дно — отам і посидите. Хіба що будете нашому водяникові млина крутити. Ото потішите старого. Вітри замовкли, дослухалися. А один сказав:

— Наша мати та наш батько вам таке зроблять...

— Хто це сказав? Це котрий такий розумний? — запитав Панько.

— Це я, південний вітер.

— Воно й видно, що ти — турок. Мало вас, басурманів, козаки тлумили. Та чи знаєш ти, собачий сину, що мій прапрадід вашому султану листа писав? Та ще якого листа! Та де тобі таке знати! Ти ж, певно, і в школі не вчився. Ото тільки вмієш людям бешкети робити.

— Панько, дивись, буря починається. Що робити будемо?

— Прибирайте, хлопці, рештки вітрил, котрі ті песиголовці не дошматували. Та й міха того подалі заховайте, щоб бурю не знесло. Поки ті харцизяки в нас, буря нам нічого не зробить: так, полякає трохи.

Хвилі, як гори, заходили по Дніпру. Суденце їхнє, як скіпочку, жбурляло вусібіч.

— Тримайсь, хлопці, — підбадьорював Панько рибалок. — Це довго не триватиме. Незабаром миритися почнуть.

І справді: неначе чорна хмара спустилася до них і огорнула їх темрявою. Це Буря прийшла синів своїх рятувати.

— Відпустіть, хлопці, синів моїх, — попросила вона, ніби лагідно, а сама аж клекотіла від злості.

— Хочете, я для вас з-за моря апельсинів, ананасів принесу, хоч зараз. А хочете, я засиплю вас золотими монетами — мені це не важко.

— Не сердь мене краще, — сказав Панько. — Я втомився і хочу спати. Ото, як посплю, тоді й поговоримо. Та й ліг спати і наказав, щоб його не будили. Заснув Панько. А Буря, клекочучи від злості, ні з чим додому повернулася.

— Я піду, — сказала Прохолода, — не може бути, щоб я їх та якось не улестила.

І до хлопців прийшла прохолода. Зеленокоса, коси — наче високі шовкові трави, пахучі та пишні, руки — наче гілки розкішного дерева, очі — ніби два глибокі озерця.

— Я — Прохолода, — сказала вона ніжно і манливо, ніби струмочок задзюрчав.

— Прохолода? Що ще за проява?

— А нам би якраз трохи спеки не завадило б, — засміялися хлопці, хоч їм, власне, і не до сміху було, бо вже добряче-таки померзли, скупані Дніпровою хвилею.

— Я розумію. Мені дуже жаль, — залеbedіла Прохолода, лисицею крутячись поміж рибалок. — Відпустіть моїх братів. Я щедро нагороджу вас. А кому — то й за дружину стану. От поки ваш Панько спить, випустіть братів моїх. Навіщо вони вам?

Хлопці засміялися.

— Е, голубонько, не на тих напали. Зради поміж нами не чувано.

— Щоб ти знала: Панькового гудзя тільки сам Панько і може розв'язати. А більше ніхто.

— Та чого ви з нею цяцькаєтесь? В мішок її, до братчиків! Розбудіть Панька — і в мішок!

— Е, ні, я — парламентар. Де ж це видано, щоб парламентаря — та в мішок?

Аж тут і Панько прокинувся:

— Що за галас? Казав же: не будіть.

Побачив Прохолоду:

— О, а це що за проява?

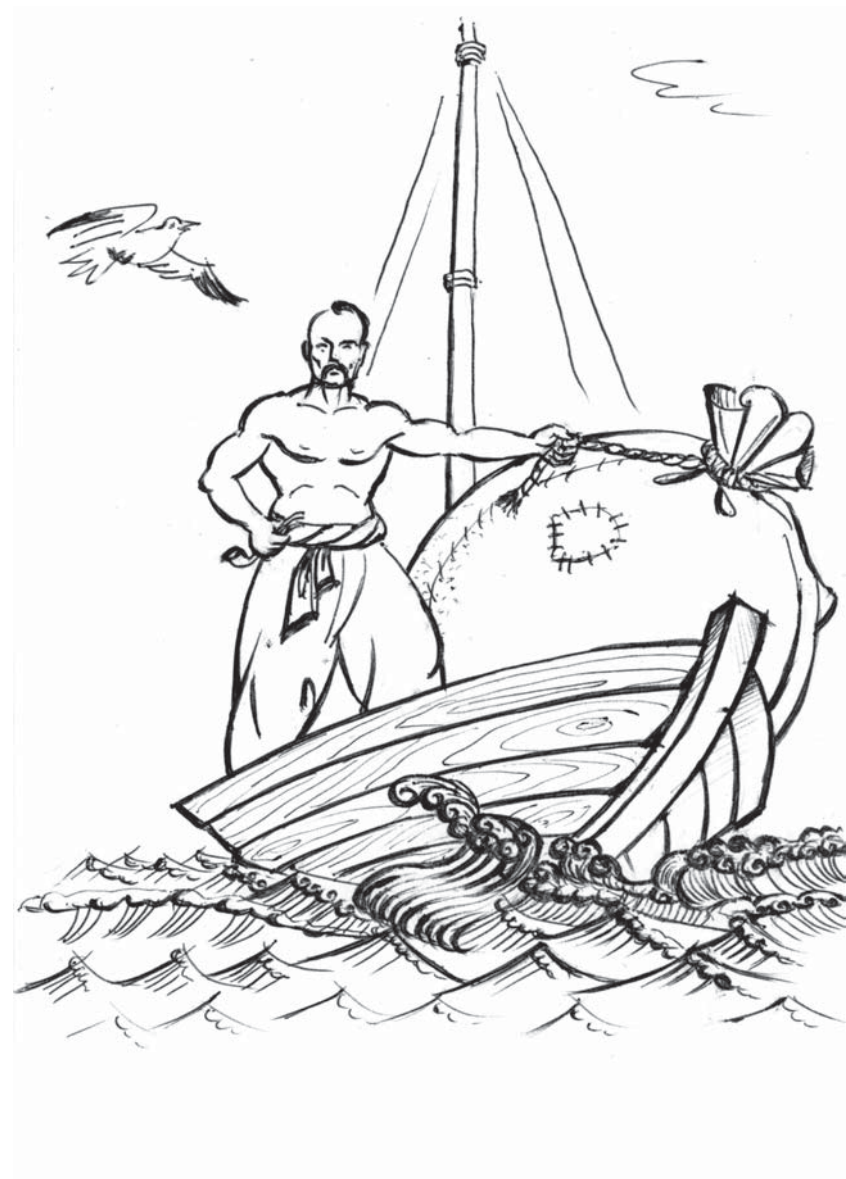
— Не проява, а Прохолода.

— Кий біс — прохолода! Нам і так не жарко!

— Це ім'я в мене таке.

— Щось я імені такого не чував. Стривай, а ти часом не туркеня? А то вже тут колись одна приходила.

— Ні, я тутешня.

— А-а... Ну, тоді... так чого ж ти хочеш, Прохолодо? Тьху! Понапридумували імен всяких... Нема, щоб Галя чи Марічка, чи, скажімо, Дарина...

— Відпустіть братів моїх. Я вам, коли хочете, за дружини стану.

— Отуди к бісу! Отаке патлате — за дружину! Та чи знаєш ти, — тут Панько трохи запнувся — видно, на язиці слово неделікатне було.

— Та чи знаєш ти, що до мого прапрадіда сама султанська донька сваталась? А він не дався на підмову. А ти... Та ти либонь-таки туркенья. Хіба ж би наша дівчина так сказала: „За дружину тобі стану”? Ти, дівко, от що: йди додому і присилай свого батька, ми собі з ним поговоримо. Та не барися, а то мої хлопці їсти хочуть та й померзли.

І прийшов до хлопців Буревій. Довго судили-рядили, угоду склали і підписали: вітрам по Україні не гуляти, шкоди людям не робити, бешкету на наших ріках та морях не чинити. Від тоді, кажуть, тиша і благодать запанували на Україні. Та минув час — і знову вітри вряди-годи бешкетують на наших землях. Пора їм нагадати про отой міх баби Насті, що ще й досі у рибалок зберігається і не втратив своєї міцності ані чарівної сили. Начувайтесь, вітри.

Кіт Мурко, або прибула

Жив та був собі хлопець на ім'я Трохим. Красивий та дужий, тільки що дуже убогий. Такий вже убогий, що дивно було, як він і жив. Єдиний його скарб — хатина престара, що від діда-прадіда йому дісталася. Самотою жив собі. Роботящі руки мав той хлопець, та хіба серед такого убозтва щось заробиш? Полатає, скажімо, чоботи удові — а бачить, що вона і так безталанням своїм журиться, то й нічого з неї не візьме.

Одного разу чує господар, аж у нього під дверима кіт нявкає. Відчинив двері, захотів подивитися, що це за такий сміливий кіт, що до його бідної хатини надумав прибудитися. Відчинив — а кіт і до хати, ніби тут і народився.

— Ти куди? — посміхнувся Трохим. — Чи ти, коте, при розумі, що хати собі кращої не знайшов? Та в мене жодна миша не втримається: з голоду втече.

А кіт нічого. Скрутився собі калачиком біля печі та й заснув.

Тут тітка Горпина саме чоботи старі принесла.

— Полагодь, — каже, — Трохиме, а то зовсім розваляться. Тільки ти один можеш таке дрантя полагодити. Тітка Горпина — самотня та бідна, грошей з неї не візьмеш. Та є у тітки Горпини корівчина. Молока з неї не дуже, та все-таки хвіст у дворі. От Трохим і зметикував:

— Добре, — каже, — полатаю я ваші чоботи. А ви зате принесіть кухоль молока. А то я собі ось kota придбав, а нагодувати нічим.

Тітка Горпина засміялася:

— То для чого ж тобі кіт, коли годувати нічим?

— Та він сам до мене прибудився — то ж не вижену — гріх. Та воно, якщо подумати, то й вдвох веселіше, хоч би й з котом. Якось вже будемо. Правда, прибуло?

Кіт, немов зрозумів, що йдеться про нього: встав і підійшов до господаря.

— Який мудрий кіт, — здивувалася тітка Горпина.

— Звісно, мудрий, якщо мою хату собі на домівку обрав.

От і стали вони жити, Трохим і кіт-приблуда. Щось Трохим ремеслом своїм заробить. Багатіти — не багатіють, а їсти є що. Якщо й не дуже ситно, то не дуже голодно. А Трохиму і справді з котом веселіше: говорить до нього, радиться з ним. А Приблуда — котик нічогенький, хитрий собі, либонь, геть усе розуміє.

Одного ранку і каже Трохим до кота:

— Послухай-но, Приблудо, що я надумав: піду-но я до нашого пана — може, на роботу найме. Як ти на це?

Кіт невдоволено махав хвостом.

— Та ти не сердься. Я й тебе з собою візьму. Удвох підемо. Думаю, на панській кухні і для тебе ласий шматочок знайдеться.

Кіт повеселішав і потерся господареві біля ніг.

Вийшли з хати та й до пана йдуть. Дорога не близька. Розмовляють собі. Звісно, розмовляє Трохим, а кіт слухає.

— Я, брат, стільки у житті горя зазнав. Змалку сиротою залишився, по наймах тинявся. Така, коте, доля. У людей вона іноді не краща, ніж у котів.

А кіт раптом і каже людським голосом:

— Нічого, удвох не пропадем.

— Це ти сказав, Приблудо? Чи то я вже потрохи з розуму сходжу?

— Я сказав. А що ж тут дивного? Живучи серед людей, хіба важко людської мови навчитися? То ви, люди, думаєте, що ми, коти, тільки мишей ловимо, — та й усе. А серед нас справжні таланти є. Пригадати хоча б ката в чоботах.

— Та я розумію. Тільки дивно воно трохи.

— Розумієш, кажеш? А ім'я мені яке придумав? Приблуда! Це навіть дуже образливо.

— А як же ти хотів би називатися?

— Ну, хоча б... таке звичайне котяче ім'я — Мурко. Звучить, як музика.

— То нехай. Мені що? Правда, я вже до Приблуди якось більше звик. Та нічого, і до Мурка звикну.

— Слухай, господарю, що буду казати. Ти мене нікому не продавай.

— Не продавай! Та хто тебе, сухореброго, купить?

Кіт ображено відійшов.

— Та ти не ображайся. Я жартую. Та де вже я тебе продам! Я вже звик до тебе. З тобою воно якось веселіше.

— Так-от... — продовжує кіт, — продавати — не продавай, які б гроші тобі за мене не давали. А от поміняти можеш. Ну, скажімо, на коня.

— Чи ти, коте, бува не здурів? Ну де ж таке видано, щоб хтось за kota та коня давав?

— Поживемо — то й побачимо, — сказав Приблуда, що відтепер мав ще й ім'я Мурко.

Прийшли до пана. А пан сердитий такий. Та до Трохима:

— Ну? Чого прийшов?

— Та ... хотів би, паночку, до якоїсь роботи стати.

— А сім'я ж у тебе є?

— Та є, паночку.

— Жінка? Діти? Де живуть?

— Та ні, паночку ... ось...

І показав на kota.

— Чи ти, хлопе, здурив, що kota за родину маєш?

— Е, це не простий кіт, а особливий.

— А чим же він такий особливий?

— Та він взимку мене зігріє, а влітку остудить, а в скрутні розважить.

— А як же це?

— А так. Коли взимку холодно, мій Мурко ляже мені замість коміра на плечі, — та й так гріє, що й шуби не

треба. А влітку, коли дуже спекотно, мій Мурко хвостом вліво, вправо махне — і наче вітер прохолодою повіє. А коли сумно мені чи скрута яка і спати, скажімо, не можу, то мій кіт як замуркоче, як заведе свою пісню, незчуєшся, як і заснеш.

— Слухай, хлопче, продай мені свого kota.

— Е, ні, цей кіт не продається.

— Та я тобі за нього тридцять червінців дам.

— Ні, не продам.

— Даю п'ятдесят. Ти тільки подумай: п'ятдесят червінців!

— Хоч і сто — не продається кіт.

— А знаєш що, — пан увійшов в азарт, — я дам тобі за нього коня. Добрий кінь. Погодься.

— Ну ...

Трохим для годиться трохи повагався.

— Шкода мені kota, але на коня — згода, міняю.

От поміняв Трохим kota на коня та й думає:

— Що мені з тим конем робити? У мене його і поставити ніде, і годувати нічим. Продам я краще його циганам. А неподалік саме цигани табором стояли, хлопець до них. Добре, що встиг, бо табір саме знявся і в дорогу мав вирушати. Продав Трохим коня циганам. Добрий жеребець був, то й ціна йому славна. Цигани вже на конях знаються. Взяв Трохим грошей чималенько, з'їжі всякої накупив, сидить Трохим, тараню жує. Аж чує, — хтось у вікно стукає. Коли дивиться — а то пан. Кличе його Трохим до хати, таранею пригощає. Пан у хату увійшов, але від тарані відмовився. Сів й каже:

— Ото, Трохиме, подумав я собі: ну для чого мені цей кіт? Коли холодно, у мене шуби є, які хочеш і скільки хочеш. Коли жарко, слуги мене віялами обвіватимуть. А коли сумно, музик найму, а при безсонні лікарів покличу. То скажи, для чого мені той кіт? А кінь — він же такий кінь. Давай краще ми назад розміняємося: ти мені повернеш коня, а я тобі твого kota.

— Е, паночку, пізно: торг відбувся. Пропало. Та й не маю я вже того коня.

— А де ж ти його подів, бісова личино?

— Циганам продав.

— А гроші?

— Та й грошей катма.

— А де ж гроші?

— Та от... одержину собі сяку-таку справив та і з'їжі якоїсь трохи купив.

Плюнув пан спересердя та й геть пішов. Сидить Трохим біля теплої грубки, ката свого згадує — і аж сльози йому на очі навертаються.

— От дурний я, дурний, що ката свого проміняв. І ситий тепер, а ката нема. Я вже звик до нього. Сумно тепер без ката в хаті. Де ж ти, мій котику? Бач, образився, що я його Приблудою назвав. Такий розумний кіт. Кому розкажи — не повірить.

Аж чує Трохим — щось у двері наче лапкою шкрябать.

— Вчувається, — подумав Трохим і зітхнув. Коли ж ні, таки шкребеться. Відчинив — аж його кіт під дверима.

— Ой, котику, друже мій, де ж ти тут узався?

— Та де ж мені взятися? Звичайне котяче діло — втік.

— От лиха година! Пан же тебе шукатиме.

— Звісно, шукатиме. Та хіба я вже такий дурний, щоб від пана не заховатися?

Аж тут і пан у вікно стукає.

— Відчиняй, Трохиме.

Кіт шмиг на горище — та й заховався. А Трохим двері відчиняє та пана в хату запрошує. А пан сердитий такий:

— Ти знаєш, утік твій кіт! Чи не приходив бува до тебе?

— Утік! От халамидник! Та ви, паночку, самі казали, що він вам не потрібний. А коли так, то чого й жалкувати? Утік, то й нехай собі. Кіт — він такий, його не прив'я-

жеш, він волю любить. А вам одно нараджу: коли він вам не потрібний, то нехай собі біжить.

— Та воно так, але хай би вже був. Я ж таки за нього коня віддав — такий славний жеребець був!

— Та вже що, пане, шкодувати: що з воза впало, те пропало.

Поїхав пан. А Трохим з котом зажили собі мирно та в злагоді.

Та якось кіт і каже:

— Я б хотів тітку свою провідати. Вона тут у сусідньому селі живе, в панському маєтку влаштувалася. То чи не пішов би ти зі мною?

— Ходімо, подивлюся, яка там у тебе тітка.

— Та гарна киця, з ангорських.

От пішли вони до Муркової тітки. Приходять до панського маєтку, а там, звісно, сторожа. Трохима не пустили, а кіт — на те він і кіт: шмигнув сторожі попід ноги — та й у дворі. А там вже і тітку свою Мицю знайшов. Привітався чемненько, а вона йому:

— Ти так погладшав, такий гарненький та чистенький став. Я тебе спершу і не впізнала. Як же ти живеш?

— Погано, тітусю Мицю.

— Чом так?

— Тим погано, що не можу я свого хазяїна прогудувати.

— А він у тебе що, такий ненажера?

— Та ні, він просто дуже бідний. Та він у мене добрий, і мені б хотілось йому за його доброту якось віддячити.

— Чим же ж тобі зарадити?

— Ти думай, тітусю Мицю. Ти ж у мене розумниця. Щось, та придумаєш. А поки що ходім зі мною, я покажу тебе своєму хазяїну. Він зумисне прийшов на тебе подивитися.

— Розумний, видно, чоловік твій господар.

Знайшли щілину в садовій огорожі та й вийшли на

дорогу. А там і Трохим чекає на свого Приблуду, тобто Мурка. Перед тим, як показатися на очі Трохиму, Миця вмилася і була зовсім гарненька і пухнаста киця. Звісно, голодна вона не була, та Трохим, погладив її і сказавши кілька гарних слів про її котячу вроду, пригостив Мицю добрячим шматком ковбаси, від котрого Миця із ввічливості не могла відмовитися. Розмовляли про те, про се. Кумедно було спостерігати за Трохимом: він поведився з Мицею, як і справді з панею. Миці це явно подобалося. Раптом вона сказала:

— Придумала.

— Що, тітусю, придумала?

— Придумала, як допомогти вам, і не тільки вам, а ще одній маленькій мишці. Я вас зараз познайомлю.

— А вона смачненька?

Це вже Приблуда.

— Ти ось не дурій, а то скуштуєш моїх пазурів. А вони у мене гостренькі, ти знаєш.

— Ого! Тігонька Миця за мишей клопочеться? Де ж це видано?

— А я думала, ти порозумнішав. Так, я дружу з мишами. Їх не завжди ловити треба. А для чого? Я не голодна, а в панському дворі добра того стільки, що й не гріх, коли якась мишка чим поласує. Я їм тільки кажу, щоб на очі моїй пані не потрапляли — вона їх дуже боїться. А мишкам підкажу, де і чим можна смачно поласувати. Отак і живемо, дружно та весело. Вони мене зовсім не бояться, в гості запрошують.

— А можна мені до них у гості?

Вигляд у Приблуди хижий і хитруватий. Миця вдарила його своєю могутньою лапою. Мурко аж закрутився на місці. Та Трохим перебив суперечку, що вже готова була спалахнути.

— То кому там допомогти треба і чим саме?

Миця забула про Мурка і потерлася біля Трохимових ніг.

— Розумієш, донька королеви Мишанди VII потрапила в пастку. Її зловив один чоловік. Він наче і добрий, тварин лікує і називається так чудно яюсь... Вен... вете... не пам'ятаю.

— Ветеринар?

— Так, правильно, ветеринар. Так він на тій мишці... вона така біла-біла, тому її Сніжкою зовуть. То він на Сніжці вирішив проводити цей... ну, як його?..

— Дослід, підказав Трохим. — Білі миші для цього годяться.

— Так, дослід. А це боляче?

— Думаю, що так.

— Треба її негайно врятувати. Ой... мені пора. Моя хазяйка мене дуже любить і не може без мене обідати. Їй не подобається, коли я десь шастаю. Ви почекаєте мене. Я прийду з Мишандою. А ти, Приблудо, гляди мені.

— Звідки ти знаєш те дурне ім'я?

— А ти думав, що твоя тітонька дурніша за тебе? Ну, я пішла.

Чекали її довгенько. Мабуть, у панів обідають повільно, смакуючи. Потім вона з'явилася, тримаючи у зубах курячу ніжку. Поклала її перед Приблудою і сказала:

— Голодний кіт — це дуже небезпечно.

І до Трохима:

— Вас не пригощаю.

— Дякую, я не голодний.

— А ось і Мишанда VII.

І з'явилася миша. На неї було чудно дивитися. Вона була в блискучій короні, на хвосту мала маленьку блискучу китичку, сама перев'язана блискучою стрічкою. Трохим дивувався:

— Дивись, яке маленьке створіння, але королева. А я думав, миші собі та й годі.

Мишанда трималася поважно. Неподалік в кущах причаїлася її охорона.

— Розкажи їм, Мишандо.
— О, це велике горе, — почала королева. І дві слізки блиснули в її очищах.
— Ти диви, — думав Трохим, — і вони плачуть. Зовсім, як люди...
— Вона живе у великій банці. І що з нею буде? — з жахом говорила королева. — Врятуйте її. Я віддячуся вам, ось побачите.
— Скажіть, а там нірка якась є? Ви з нею, із Сніжкою, бачитесь?
— Звичайно. Мої слуги... ми зробили ходи. Але вона в банці. Її звідти не вилізти.
— Добре. Нема проблем. Тільки скажіть їй, щоб Мурка не боялася. Ми врятуємо вашу Сніжку. А зараз нам пора.
По дорозі Трохим з Мурком обмірковували план. Він був ніби і простий, але й небезпечний. По якимсь часі до ветеринара подзвонили. Відчинилися двері — і вийшов вже не молодий чоловік у білому халаті. Біля дверей стояв Трохим, тримаючи свого кота.
— Добридень, — привіталися обидва.
— Проходьте, — запросив звірячий лікар, що називався ветеринар.
Пройшли у приймальню. Тут пахло ліками. Кіт аж примружився. Трохим погладив його заспокійливо.
— Що з вашим котиком?
— Та от... захворів щось. Їсти не хоче.
— То, може, його усипити, а ви заведете собі іншого кота?
— Няв! Няв! — перелякано запручався Приблуда. Він вже хотів було вирватись і чкурнути кудись з того задушливого приміщення, та Трохим притримав його.
— Та ні. Він кіт хороший. Я до нього вже звик і мені б не хотілося його міняти на іншого.
Банки з мишею ніде не було. Та були двері до другої

кімнати. Поки лікар оглядав кота, що немилосердно нявчав і виривався, Трохим заводив розмову.

— Ви тут лікуєте, певно, й експериментуєте? Я чув, що для всяких дослідів білі миші дуже надаються.

— Цікавитесь? Я вам зараз покажу... а котик у вас міцненький. Причин для тривоги не бачу. Я вам дам ліки від глистів. Це не зашкодить. А щеплення у нього є?

—Що? Яке щеплення?

— Зрозуміло. Значить, нема. А це конче необхідно. Та, це нічого. Ми зараз. Потерпи, котику.

І Приблуда занявчав не своїм голосом, подумки проклинаячи і мишей, і всіх їхніх королів. Заспокоївся він тільки тоді, коли був уже на руках у Трохима. Сердито блимав на нього очиськами, але Трохим робив вигляд, що нічого не помічає.

— Ходімте, я покажу вам своїх піддослідних. Це дуже цікаво.

Пройшли у другу кімнату. Тут у клітках жили білі щурі, а у банках сиділи білі миші. Їх було з добрий десяток. А котра з них Сніжка? Такої халепи Трохим не чекав. Лікар щось захоплено розповідав про свої досліди, та Трохим його не слухав. Він дивився на мишей. Ну, котра, котра ж з них?..

— Скажіть, а вони у вас мають якісь імена?

— Звичайно, мають. Ось ця — Білянка, а та — Швидка, а ось — Чепурушка...

— А я б котрусь назвав би... Сніжка...

І кинув швидкий погляд на мишей. Одна здригнулася, її очки забігали. Ага, значить, це вона.

— Сніжка... що ж, дуже цікаво.

— Дивись, он та, — шепнув Трохим котові. Лікар продовжував розповідь. Раптом кіт стрілою кинувся на одну з банок. Банка впала і розбилася. Мишка, біла, як сніг, перебігла через кімнату і зникла в куті за шафою.

— Ой, пробачте, — забідкався Трохим і кинувся ловити kota.

— Я сам винен, — сказав лікар. — Я повинен був передбачити. Та нічого. Раптом Трохим захвилювався:

— Скажіть, а та... Сніжка, що втекла... ви ще їй ніякої хвороби не прищепили?

— Ні. Це новенька. Ми її лише готували. На вулиці Трохим похвалив Мурка, але той був сердитий і мовчав. Лише дома промовив спересердя:

— Хай їм біс, отим мишам! Та чи це котяча справа — мишей рятувати? Тьху! Та щоб я ще коли...

— Заспокойся, ми з тобою рятували одну маленьку істоту — і це добре. А зараз — їсти і відпочивати! Тобі поталанило, що тебе тітонька підгодувала. А мені кишки марша грають.

Щойно тільки Трохим зібрався пополуднувати, як у куті щось зашаруділо — певно, миші. Мурко увесь напружився, та Трохим вчасно вхопив його за загривок.

— Няв! Що ж мені тепер і мишей не ловити?

— Поки що — ні. Бо можеш впіймати ту, котру ми з тобою щойно рятували.

— Так і є, до них вийшла Сніжка. Кіт сердито на неї зиркав. Бідній аж подих перехопило.

— Це коли ви вже встигли нори тут поробити? — гаркнув кіт.

— Я... не знаю. Мене мама Мишанда прислала, щоб подякувати вам.

— Та ти не бійся, — заспокоїв Трохим перелякане створіння. — Це він з вигляду такий сердитий, а насправді ж він добрий і тебе не зачепить.

— Це вже я тут і не господар, виходить? Що це за кіт, у котрого в домі мишачі нори?

— Цить, Приблудо, не бурчи. Кіт ображено замовк. Перелякана Сніжка тримала в лапках маленький згорточок.

— Ну, не бійся. Ходи сюди, маленька.

І Трохим посадив її собі на долоню.

— І чого їх люди так не люблять? Вони ж такі симпатичні.

А мишка продовжувала пищати.

— Мама передала вам чарівну стрічку. Хто нею перев'яже собі руку чи... лапу, — зиркнула на kota, — того ніхто не зможе перемогти.

— Дякуємо, Сніжко, і тобі, і твоїй мамі.

— А ще, — Сніжка вже зовсім осміліла на широкій Трохимовій долоні. — А ще тітонька Миця веліла передати вам... у недалекому королівстві живе королівна Мар'яна. Їй треба допомогти.

— Яка ще Мур'яна? І чому ми маємо їй допомагати? І взагалі, я втомився, я хочу спати.

— Коте, чого ти сьогодні такий сердитий? І не Мур'яна, а Мар'яна.

— Я знаю. Але Мур'яна краще. А сердитий, бо із-за тієї Сніжки мені сьогодні щеплення зробили...

— Мені дуже прикро — пропищала Сніжка.

— Ну, добре. Так що там з тією Мур... Мар'яною?

— Завтра у неї весілля. Її батько віддає за злого і похмурого лицаря Дерихвоста. Він тільки й знає, що воювати. А сам мишей боїться.

— Не може того бути, щоб такий лицар та боявся мишей.

— Боїться. Ми вже знаємо. Завтра ми мусимо його при всіх знеславити. А ви перев'яжіться стрічками і будьте там. Так сказала тітонька Миця і моя мама. Ну, я побігла — ніколи мені.

— А може, пополуднуєш з нами?

— Ще чого, — муркнув кіт.

— Та ні, побіжу вже. Мама сказала, щоб не барилася.

— Бачу, коте, спати нам не доведеться.

— Я також це бачу.

— Ну, не сердься та давай збиратися в дорогу.

Кіт Мурко обрав собі Трохима за хазяїна, бо вже дуже він добрий був. А про хату кіт іншу мріяв. Щоб велика була і простора, щоб піч у ній була, і неодмінно з лежанкою. І господиня щоб була привітна. Напалить вона у печі, спече хліб. По хаті запах смачний розтечеться. А кіт собі на піч залізе, а там тепло, аж жарко. І корова щоб була. Видоїть господиня корову і так ніжно скаже:

— Киць-киць! Ходи, я наллю тобі молока!

Та найдивніше те, що саме про таку оселю і навіть про kota в ній мріяла королівна Мар'яна. І мріялось їй, що наливає вона котові в миску білого-білого молока. А кіт підходить до тієї миски поважно так, та перше, ніж їсти, треться вдячно Мар'яні біля ніг, а вона гладить його і сміється. І звідки у королівни такі мрії? Певно, від няні, це вона їй так багато про село розповідала.

Дівчина зітхнула. Не судилося здійснитися її мріям: видає її батько за нелюба — войовничого і злого лицаря. І поїде вона у його темний похмурий замок. І дівчина заплакала. Завтра весілля.

Вранці гостей наїхало повен двір. Мар'яна стояла у пишному весільному вбранні. Всі коштовності тьмяніли перед її вродою. Та наречена була сумна і готова була ось-ось розплакатись. Вже як вона просила батька, щоб не віддавав за Дерихвоста — не допомогло. Батько думає, що він буде захищати його королівство. А Мар'яні здається, що Дерихвіст не настільки сміливий, як хвалько. Кажуть, що він навіть мишей боїться... О, виїжджає.

Дерихвіст гордо виїхав на баскому коні. Без лицарських обладунків, у святковому одязі, він однак був якийсь темний та лютий. Усмішка якось не пасувала до його лица, краще б вже не посміхався.

Трохим так і прикипів поглядом до Мар'яни: ото врода! Такої він ще й не бачив. Невже отой задавака — її жених? Та що це? Лицар якось кумедно засмикав плечима, потім замахав руками. З рукавів та з-за коміра стали

вистрибувати миші. Дерихвіст зблід, ще дужче засмикався і полетів з коня. Це була ганьба. Забувши про своє весілля і про гостей, що зачудовано дивилися на нього, Дерихвіст крутився, наче в'юн, а з нього так і сипалися миші. Всі гості сміялися аж трималися за животи. Король почервонів від гніву. Дерихвіст вже хотів було скочити на коня та й чкурнути у свій замок, та розгніваний король зупинив його:

— Стій, лицарю, ти зганьбив мене. Віддам свою доньку за того, хто подолає лицаря Дерихвоста. Та без зброї, а навулачки.

Ніхто не сподівався, що лицар так перелякається королівської пропозиції. І вже зовсім не чекав, що проти лицаря раптом стане Трохим. І всі побачили, який він міцний та гожий, яка у нього добра усмішка і дужа рука. А вже Мар'яна надивитись не могла на красеня, що, не знати звідки, з'явився тут. Боротьба тривала недовго, навіть гості не встигли нею натішитись. Щоб прискорити події, кіт таки не витримав та й кинувся лицарю під ноги. Той і впав. А потім сяк-так виліз на свого коня і під загальний сміх чкурнув до свого замку.

Трохима переодягнули і став він поряд з Мар'яною, і всі казали, що кращої пари і на світі не було. Мурко навіть трохи злякався: а раптом Трохим залишиться жити в королівському палаці і забуде про свого kota. Та він даремно лякався: Трохим ні на хвилинку не забував про свого Приблуду і підкидав йому зі столу ласі шматочки. А після весілля розповіла Мар'яна Трохиму про свою мрію. І кіт своє слово докинув. І Мар'яна зовсім не здивувалася, що кіт розмовляв людською мовою, і не образилися, коли Трохим ненароком назвав її Мур'яною.

Про що мріялося, те здійснилося. І живуть вони й досі у великій просторій хаті, і кіт з ними живе і не ображається, коли його іноді називають Приблудою — звик.

Мачушині забаганки

В одному селі жила собі родина: мати, батько та маленька донечка Софійка. Таке вже миле дівчатко було, як сонечко: з кожним заговорить, кожному посміхнеться. Кого піснею розважить, кого словом потішить. Та сталося лихо: померла мати. Горе для чоловіка, коли жінка вмирає, а ще більше горе для дитини, що сиротою по білому світу рясні сльози сіє. Батько що? Посумував, посумував – та й женився. А дитині... Горе було самій, а при лютій мачусі ще гірше стало: не доїсть і не доспить, а все тільки лайку чує та духопелики знає. Звісно, сирота...

Як стала на порі, то вже краса її розквітла, як повная рожа. А для мачухи Софійчина врода – як більмо на очі, бо сама старіє, своїх дітей Бог не дав, а на вродливу пасербицю й дивитись не може: заздрить їй чорною заздрістю.

І надумала люта мачуха свою пасербицю зі світу звести.

А в темному лісі та в глибоких хащах стара чаклунка жила. Та й не просто чаклунка, а зла відьма. Про те місце люди і говорити боялися, а коли вже говорили, то хрестилися. От пішла мачуха до тієї відьми: так і так, мовляв, як мені сироту зі світу звести? Та і навчила. А на зле лихому і вчитися довга не треба.

А Софійка що не день, то кращою стає: коси густішають, брівки чорнішають, личко білішає, а добра усмішка наче й вроди додає. Покликала якось мачуха дівчину та й каже:

– Иди, Софіє, куди вітер віє, та добудь мені чарівну соплку. Хто її здобуде, той на ній заграє, а хто на ній заграє, той щастя зазнає. Коли здобудеш, мені принесеш, а як не дістанеш, то й не повертайся.

– Пожалійте, матінко, мене сироту. Світ широкий, а я ще й не виросла. Пропаду я.

– Коли пропадеш, втрата невелика: ніхто й не заплаче.

— Скажіть же хоч мені, де шукати ту чарівну сопілку?
— Сама розумна, знайдеш. А не знайдеш, то й не повертайся.

— Дайте хоч хліба на дорогу.

— Дивись на неї, яка скоро до чужого хліба.

— А хіба ж я в полі не робила? Хіба ж я раненько не вставала та жита не жала?

— Що заробила, те давно вже з'їла. Нема хліба. Той, що вчора спекла, до комори віднесла, а черствого не залишилося. Хіба от що: там шкірок трохи є, тих, що для курей збиралася розмочити. Добре вже, візьми їх.

Позбирала сирітка шкірки, зав'язала у вузлик, набрала криничної води, пошила торбину із старої сорочки, поклала в неї кілька дранок, що ще від матері зосталося, заплакала та й пішла, куди вітер віє. Та незабаром зрозуміла, що вітер — він собі вітер: віє, куди захоче. А їй же треба йти по чарівну сопілку. А де її шукати? В кого про неї питати?

От йшла дівчина, йшла, притомилася, сіла в полі на обміжку та й дістала шкоринку, щоб з'їсти. Аж тут заєць біжить. Підбігає до Софійки та й просить:

— Сховай мене, дівчино, порятуй від мисливця. Він за мною біжить, мене, малого, вполювати хоче.

— Куди ж мені тебе сховати? Хіба от що: залізь у мою торбину, а я скажу, що ти в поле побіг.

Як надумали, так і зробили. Тільки-но заєць встиг сховатися, аж тут і мисливець надходить.

— Чи не бачила ти, дівчино, зайця? Чи не пробігав він часом тут?

— Як не бачила? Бачила. Он туди в поле побіг.

— Ну, то я піду. Мушу його вполювати.

Як небезпека минула, виліз заєць із торбини та й каже:

— Дякую тобі, добра дівчино. А куди це ти так мандруєш?

— Та от ... звеліла мені мачуха чарівну сопілку принести, а де її знайти — не сказала.

— Де її знайти, я тобі розкажу, а от як її дістати, того не знаю. На самісінькому краю землі хата стоїть з чотирма вікнами на всі сторони світу. А в тій хаті живе Сонце, Місяць, Зоря Вечірня і Зоряниця Вранішня. Гарно живуть, у дружбі. По черзі на небо світити виходять, рідко коли всі разом і зустрічаються. Так ота сопілка у них. Важко простій людині туди дістатися: дорога далека. А ще важче ту сопілку в руки взяти. Від тієї сопілки меншає бід на землі, закохані одне одного знаходять, лелеки дітей приносять, весна настає.

— То чи йти мені по ту сопілку? Адже не можна, щоб вона належала одній людині, а тим паче моїй злій мачусі. А без неї не можу я додому повертатися.

— Ну, ти міркуй, а я побіг, а то щоб часом мисливець не надійшов та не вполював мене.

Відпочивши, пішла дівчина далі. Йде та й іде. Аж ліс. Тільки-но зайшла у ліс — аж бачить: пташина лежить, як жар горить, крильце перебите має. Сама маленька, а кожна пір'їнка вогником світить.

— Допоможи мені, добра дівчино. Мене мисливець ловив, крильце мені перебив. Не пошкодуй для мене стрічки з твоїх кіс, крило мені перев'яжи та дай хоч ковток води закропитися.

Перев'язала пташині крило, розмочила шкоринку, нагодувала пташку, напоїла, а та й питає:

— А куди це тебе лиха доля жене, саму у ліс проти ночі? Чи не боїшся ти звірини дикої?

— Ні, не боюся. Бо лютішого від моєї мачухи, певно, нікого вже нема. А моя мачуха послала мене за чарівною сопілкою, тільки, як дістати її, того не сказала. Та вертатися мені без сопілки не веліла, то я й іду собі, куди очі дивляться.

— Справа твоя важка. Та я дам тобі свою пір'їну. У темряві вона тобі посвітить, в холод зігріє, а в небезпеці обереже. Ну, прощай, мені пора, бо вдома на мене дітки чекають.

От пішла дівчина далі. Темінь довкола, вовче виття чутно, страшно. Дістала дівчина пір'їну — а вона, як веселий вогник, горить — і страх кудись щез, і наче й потеплішало.

Удень в лісі йти було веселіше: пташки співають, ягоди подекуди трапляються, дика кисличка своїми плодами пригощає. Та ось і ліс закінчився, треба знову полем іти. Присіло дівча, останню свою шкоринку дістало. Аж тут де не взявся дід, старий-престарий, з довжелезною білою бородою.

— Дозволь, дівчино, біля тебе сісти. А може ще й даши мені оту шкоринку з'їсти ?

— Сідайте, дідусю, та призволяйтеся. Тільки я ось шкоринку ту водою розмочу, бо ви й не вкусите — така вони суха.

З'їв дідусь розмочену шкоринку, подякував дівчині та й каже:

— Бачу я, що добра ти дитина. То, може, ти мені ще й бороду розчешеш? Бачиш, яка вона закудлана, аж бадилля всяке позаплутувалось.

— Авжеж, розчешу.

Дістала дівчина гребінець та й почала дідову бороду розчісувати, та так легенько, та обережно, щоб не зробити боляче. Розчесала — аж борода засвітилася, мов срібна. Але як дівчина не старалася бути обережною, на гребені таки залишилися три срібних волосинки з дідової бороди. Софійка дивилася на них, мов з острахом: от необережна! А дід і каже:

— Не лякайся, це не твоя вина. Ці три волосинки допоможуть тобі. Коли буде яка скрута, кинеш одну з них на землю і скажеш: „Волосинко з дідової бороди, порятуй мене від біди” — і проси вже, чого тобі треба.

Пішов дідусь, а дівчина й замислилась: що ж їй робити? Йти їй нікуди. Зрозуміло, що чарівної сопілки їй також здобути не вдасться. То нехай вона хоч подивиться

на ту дивну хату, де живе Сонце, Місяць і дві Зорі.

— Нехай вже, що буде.

І кинула на землю волосинку з дідової бороди, промовивши заповітні слова. І став перед нею прегарний юнак, чимось схожий на діда, тільки молодий та голий — очей не відведеш. Дівчина здивилася, то й забула, чого їй треба було. Та хлопець сам обізвався до неї.

— Яка біда у тебе, дівчино?

— Та, біда — не біда, а так, клопіт.

Та й розказала юнакові, куди їй треба.

— Я б тебе, красуне, на руках заніс би, так дорога далека.

Дмухнув він на срібну волосинку — і з'явився кінь із срібною гривною кольору дідової бороди.

— Сідай, дівчино, на того коня та міцніше за гриву тримайся. Та ще вниз не дивися, щоб часом не злякалася. Він миттю тебе домчить, куди тобі треба.

А потім сказав коневі:

— Гляди мені, вуханю! Я тебе знаю. Не пустуй. Не лицаря несеш, а дівчину, та ще й яку дівчину. То щоб обережно мені: в півскоку та в півлету. Чув?

Заіржав весело кінь та піднявся вище від хмар. Внизу дощі йдуть, громи гримлять, а дівчині хоч би що: і краплина на неї не впала.

Ось став кінь до землі спускатися та хід збавляти — приїхали. Дивиться дівчина, а перед нею дивовижна хата. Саме всі вдома були, бо дощ ішов. Місяць верхи на воротах, як хлопчисько, сидить та на сопілці грає, та так гарно, що й на душі полегкість, і наче втома кудись поділася. У віконце сонечко виглядає, а в двох інших — по зорі. Стала дівчина та й думає: чи йти їй, чи, може, ні. Аж тут місяць її запримітив, обірвав гру на сопілці та й питає:

— Як ти, красуне, потрапила сюди?

— Шлях мій довгий, та коли розказувати, ще довше буде.

— Бачу, втомилася ти з дороги. Біжи до хати та спочинь, та поїж млинців, на сонці печених, на випий напою, на Зорі настоящего.

А як відпочинеш та ласка твоя на те буде, тоді й розкажеш. Сьогодні ми всі вдома: дощ, хмарно, світити не треба.

Зайшла Софійка в хату — а там, що в раю: Сонце і Зорі посміхаються, вітають, пригощають. А в кутку за завіскою — постіль, пухнастими хмаринками вистелена. Поїла дівчина, запахуючого напою випила та й вклалася на тій постелі спати: на одну хмаринку лягла, а другою накрилася. Коли прокинулася, наче й бід ніяких не було, ні смутку, ні втоми. А коли сіли всі при столі, розповіла їм дівчина про все своє життя і про те, як послала її мачуха по чарівну сопілку.

— Не можемо ми тобі, дівчино, сопілку свою віддати: вона всім людям потрібна. Без неї і весна на землю не прийде.

— Та я те знаю. Але знаю й інше: не можна мені без тієї сопілки додому повертатися.

— Послухайте, сестриці, і ти, брате Місяцю, — обізвалося ясне Сонечко, — така сопілка, як наша, — єдина на світі. Ви пригадуєте, хто нам її змайстрував і подарував?

— Звісно хто, — всі в один голос. — Весняний вітер. Саме тоді він в калину закохався.

— Отож. То давайте попросимо весняного вітра, щоб ще одну таку самісіньку зробив.

— Не зробить.

— А ми його дуже попросимо.

— Однаково не зробить.

— А ми йому дівчину покажемо, ось її.

— Тоді зробить. Бо хіба ж він зможе відмовити такій красуні?

— Та я б для неї все на світі зробив би, — з запалом вигукнув Місяць. — Скільки на землі світив, такої красуні ще не бачив.

— А тобі, брате Місяцю, слід би вже бути розважнішим, — дорікнуло Сонечко.

Як жадалося, так і сталося. Зробив весняний вітер ще одну таку самісіньку сопілку і чари такі ж у неї вклав. Подякувала дівчина господарям, взяла сопілку, вийшла за ворота і кинула на землю волосинку з дідової бороди, промовивши:

— Волосинко з дідової бороди, порятуй мене від біди. І знов став перед дівчиною юнак, що вже бачила його за першим разом, та й питає:

— Яка біда в тебе, дівчино?

— Та так, біда — не біда, а клопіт. Хочу я до свого дому повернутися, та дорога далека, ноги притомилися, — не дійду.

— Я б тебе, красуне, на руках заніс би, так часу багато піде.

Дмунув юнак на срібну волосинку — і з'явився кінь із срібною гривою, кольором на дідову бороду схожий. Сіла дівчина на того коня, за гриву тримається, до коня каже:

— Лети, коню, на повен скік та на весь літ.

І злетів кінь так високо, що й хмар не видно. Аж Сонце злякалося і очі свої ясні примружило. Ще мить — і дівчина вже біля рідної домівки. Зайшла до хати, а мачуха аж побіліла від злості.

— Прийшла?

— Прийшла, матінко.

— І сопілку принесла?

— Принесла, матінко.

— Давай сюди.

Взяла мачуха диво-сопілку і замкнула в скриню.

— Потім спробую, коли тебе не буде. Сама хочу щасливою бути, щоб нікому більше щастя не дісталось. А ти не розсиджуйся, як панянка, а йди до трьох печер. Там у чорній печері живе дракон. У пащі того дракона — сто зубів. Якщо одного зуба посадити, підливати та догляда-

ти, то з того зуба виросте дерево, а на тому дереві виріють плоди. Хто такий плід скуштує, той проживе триста років на землі. Іди ж і добудь мені того зуба.

— Матінко, пожалійте мене сироту. Як мені того зуба здобути? Я ж не лицар, а дівчина. Не можу я з драконом змагатися. Дракон тут-таки і з'їсть мене.

— З'їсть — то й не наїється, бо ти он яка мала і худа. А плакати за тобою і так нікому буде.

Вийшла з хати дівчина та й пішла, сльози витираючи.

— Якби жила моя матінка, вона б мене пожаліла. Вона б мені голову змила та й густі мої коси розчесала. Вона б мені сльози витерла та й душу мою б заспокоїла.

Іде Софійка та й іде. Коли темно чи холодно, чи лячно стане, пір'їнку жар-птиці дістане — та й повеселішає. А що харчу ніякого здому не взяла, то по дорозі десь до якоїсь роботи найметься та й заробить на хлібину-другу. Отак мандруючи, зайшла дівчина у дику пустелю, а там тільки Сонце та пісок. А попереду дика скеля видніється. А в тій скелі — три печери. Здалеку було видно, як чорна печера свою пащу роззявила, як звір страшний, і, здавалося, чигала на неї, на Софію. Тільки хотіла дівчина води напитися, а до неї птах підлітає, до самих рук, не боїться. А дзьоб у нього довгий-предовгий — таких птахів Софійка і не бачила. А птах і каже людською мовою:

— Дай мені, дівчино, води напитися, то, може, я тобі в пригоді стану.

Дала йому дівчина води напитися, а поки він пив, про біду свою розповіла.

— Ну, вважай, що тобі поталанило. У дракона саме зуб заболів, а я в тім краї ніби за зубного лікаря. Бачиш, який у мене дзьоб довгий. Я саме йду драконі зуб рвати. Ти трохи почекай, я зараз тобі його принесу.

Птах полетів, а дівчина стала чекати. Аж чує — ревище дике, ніби аж морозом сипнуло поза плечі, хоч і спека стояла нестерпна. Потім все стихло. Дивиться Софійка —

аж птах летить, зуб несе. Важкий, не зуб, а ціле ікло. Взяла його дівчина, подякувала птахові та й пішла шукати шлях назад до своєї домівки. Хотіла було скористатися волосинкою з дідової бороди, та згадала, що це вже остання, і передумала: а раптом у неї ще скрутніша хвилина буде. От ішла вона, йшла, ноги позбивала, одяг зносила, а таки прийшла до рідного дому. Віддала мачусі свій здобуток. Спершу та хотіла його також у скриню замкнути, та згадала, що драконів зуб треба у землю посадити.

— Біжи посади та полий гарненько, — сказала до Софійки, а потім сіла та й замислилася. Аж тут і дівчина повернулася та й питає:

— Чого ви, матінко, зажурилися? Я все виконала, як ви звеліли.

— Та от думаю... треба тебе ще в одне місце послати, і дерево, що має вирости з того зуба, доглядати треба. І я не знаю, як мені вчинити. Але і те правда: що там за робота те дерево поливати! Сама впораюсь. А ти збирайся в дорогу.

— Матінко, пожалійте. Ніжки мої поранено, одяг мій зовсім порозлазився. Нехай я хоч трішки спочину.

— Ач, розніжилася, мов панночка. Ніколи ніжитися. Треба тобі йти в долину чорних змії.

— А хіба бувають чорні змії?

— Бувають, бувають. Все на світі буває.

— Боже мій! Я ж там пропаду.

— Тільки й жалю буде. Збирайся та й іди.

— Дозвольте хоч переночувати. Де ж пак проти ночі!

— Нічого, лихий тебе не візьме. Скорше підеш — скорше повернешся.

— От мені горе! А що ж я маю там робити з тими зміями ?

— Слухай уважно. Посеред тієї долини стоїть королівський палац. У тронній залі того палацу на столі лежить чарівний перстень з коштовним камінцем у вигляді змії.

Це символ влади над зміями. Здобудь мені той перстень, я хочу бути володаркою змії. Всі змії мені слугуватимуть і робитимуть все, що я захочу.

— Та як же мені той перстень здобути?

— А це вже ти сама придумай. Роздобула ж ти чарівну сопілку і драконового зуба. А теж плакала: “Пропадлу, пожалійте!” Ну, іди вже. Та скорше повертайся.

Вийшла дівчина з хати. Смеркалося. Дістала вона перо жар-птиці та й пішла. Довго вона отак йшла, либонь, що тридцять днів і тридцять ночей, і таки допиталася до долини чорних змії. Біля самої долини маленька хатина стоїть.

— Треба ж таке, — промовила сама до себе дівчина, — хтось не боїться жити поряд з такими небезпечними сусідами. Зайду-но я в ту хатинку. А може там добрі люди живуть, то й спочину трішки. Зайшла — і аж похитнулася: в хатині було повнісінько всяких змії: і маленьких, і великих, і здоровенних. І всі чорні, аж полискують. Але була тут і чепурненька тітонька, що спокійнісінько походжала в тому зміїному царстві. Коли Софійка увійшла, змії всі підвелися і засичали. Тітонька їх швиденько заспокоїла:

— Тихо мені! Не займайте цю дівчину! Це моя помічниця.

І до Софійки:

— Не бійся, дитино, вони тебе не займуть. Та ходімо звідси, бо, бачу, ти таки боїшся.

— Боюся, тітонько, дуже боюся.

Вийшли з хати. Надворі було спокійніше, хоча то там, то тут шмигали змії.

— Що привело тебе, дитино, в це небезпечне місце?

— Лиха доля та безталання моє, тітонько. Послала мене люта мачуха роздобути їй королівський перстень — символ влади над зміями.

— Тсс! — наче змія, зашепіла тітка Параска — так звали жінку.

— Тут про це не тільки говорити, але й думати не можна. Цей перстень оберігає сама королева — найбільша і найлютіша змія. Горе тому, хто на нього зазіхне.

— Що ж мені робити, тітонько? Не моя це воля.

— От нехай би твоя мачуха сама за тим перстнем і йшла. Вже й не знаю, чим тобі зарадити. Але найперше: йди вечеряти та лягай спочити з дороги.

— Де? Невже серед тих змії?

— Ні, я покладу тебе в комірчині, туди змії не заповзають. Та й вони тебе не займуть, я їм сказала.

— А хіба вони розуміють людську мову?

— Так, навчилися. Змії дуже мудрі, і коли з ними по-доброму, вони не скривдять. Я лікую їх, і вони мене люблять. Якимось мені довелося лікувати навіть саму королеву. Так що можеш спати спокійно. А на ранок ми щось придумаємо. Не можеш ж такого бути, щоб не придумали. Змії мудрі, а ми ж таки мудріші, бо ми — люди. А зараз лягай спати.

Вранці надумали вони удвох іти до самої королеви чорних змії.

— Небезпечно, — сказала тітка Параска, — але іншої ради нема. Я колись її лікувала, то, може, зглянеться. Та ще от що ...

І дістала зі скрині дудочку.

— Візьми її. Штука не дуже мудра, але велику силу має. Подарував цю дудочку мені колись один індійський факір, котрого явилікувала від лютої хвороби. Змії, бач, дуже музику люблять. Грати на ній вчитися не треба — приклади до уст, а вона вже сама знає, що їй грати. Я пробувала. Дуже добре виходить.

Спустилися в долину. Тітку Параску всі тут добре знали, тому й проходили вони без всяких перешкод. Так дійшли аж до королівського палацу. А тут і королева не забарилася: власною персоною назустріч Парасці виповзла.

— Тітка Парас-с-ска іде, мені с-сніданок веде. С-симпатичний с-сніданок.

— То не сніданок, Ваша зміїна величність. Це бідна дівчина, що просить Вашого захисту.

— Що с-сь я не пригадую, щоб я кого-с-сь захищала. Та ти, Парас-ско, мені колис-сь допомогла, і я це пам'ятаю. Та й тепер моїх підданих лікуєш. Спас-сибі, тобі. Як звати тебе, дівчино?

— Софія.

— С-Софія. Дуже гарно. А що вмієш робити?

— Багато чого. Мене мачуха до всякої роботи привчала.

— А чим ти мене розважити можеш-ш?

— Та ось хіба що...

І, діставши дудочку, Софія приклала її до вуст. Був острах: а раптом вона не зуміє на ній заграти? А раптом дудочка підведе? Та дудочка не підвела, а сама вивела дивну мелодію, та таку вже гарну, що й тітка Параска заслухалася, а королева і всі змії, що були довкола, почали погойдуватись їй в такт, ніби танцювали. Дивне то було видовище: і дивне, і гарне, і страшне водночас. Чорні змії, великі і малі, розгойдувалися в такт музики, звивалися граційно і страшно. Дівчина намагалася на них не дивитися. А дудка грала якусь чарівну мелодію, гарну і заворожуючу. Нарешті Софійка перестала грати і почула зітхання як шелест.

— Ах, — зітхнула королева, — ту мелодію я вже коли-с-сь чула. У мене був знайомий факір, і в молодос-сті я танцювала під ту мелодію. Це було прекрас-сно. Залишайся в нас-с, чарівна дівчино. Тобі буде тут добре, і ніхто тебе не с-скривдить.

— Не можу, Ваша зміїна величність. Мені треба повертатися додому.

— Тоді прос-си у мене вс-се, що хочеш-ш.

— Не смію, Ваша зміїна величність.

— Прос-си, я наказую.

— У Вашу долину я прийшла не по своїй волі. Прислала мене мачуха, щоб здобула я Ваш перстень.

— Що? Перс-стень? Щастя твоє, що розчулила ти мене с-своєю музикою, а то б ... Та я с-сьогодні добра.

— Це не моя воля була. Мені той перстень не треба.

— Гаразд. Бери перстень. Я ще нікому його не довіряла. Він не був ще ні в чийх руках. Але с-скажи с-своїй мачус-сі, що вона ним володіє доти, доки не кине його на землю. А коли кине, він назад до мене повернеться. А я вже пос-стараюся, щоб вона його таки кинула.

І Софія побачила цей перстень. Він був величезний і коштовний: так і горів своїм величним блиском. Особливо вражаюче виглядав камінець, що мав форму змії. Дівчина взяла в руки той перстень з острахом, подякувала, та й пішли вони з тіткою Параскою з того жахітливого царства. А коли вийшли, Софія віддала тітці Парасці чарівну дудочку та й пішла, подякувавши та низенько поклонившись. Не хотіла ні дня тут залишатися, хоч як просила її тітка Параска.

— Звикнеш. Живи у мене. То тільки спершу так лячно. Куди тобі йти? Мачуха ще щось вигідає на твою бідну голову.

— Ні, тітусю, піду вже я.

Довго йшла, по дорозі на харч заробляючи, і таки прийшла до рідного дому. Мачуха вже й не сподівалася її побачити. А як побачила, відразу й загукала:

— Де перстень, негіднице?

— Ось, матінко, — чемно промовила Софійка і протягнула його своїй кривдниці.

— Зараз же його випробую, бо сопілка твоя нічого не варта: вона не грає. Ти надурила мене.

— Але, матінко, цей перстень не можна кидати на землю, бо тоді він повернеться до своєї володарки.

— Тепер я його володарка. І ти вже не журися, я не кину його на землю.

І зі злістю повернула коштовний камінець, що мав вигляд змії. Що тут почалося! Все це важко навіть собі уявити. Чорні змії, малі, великі і здоровенні, заповнили все довкола. Вони сичали, погойдувалися, звивалися. Та Софії на диво чомусь страшно не було. Зате мачуха зблідла, вилізла аж на стіл, готова була лізти ще вище, аби тільки рятуватися від змій, котрих аж кишіло в хаті.

— Ой, рятуйте! Заберіть їх від мене! — несамовито кричала мачуха, а потім пожбурила той перстень на землю. Все щезло, перстень також.

— Хай тобі грець! — зітхнула мачуха і злізла зі стола. — Це все ти, негіднице! Хотіла мене зі світу звести!

— Чого Ви, матінко, так злякалися? Це просто піддані прийшли привітати свою повелительку.

— Хай їм біс! А тепер на, візьми свою нікудишню сопілку! І якщо ти мене надурила і та сопілка не заграє, я тобі всі патли вискубу.

Взяла дівчина в руки сопілку, пильно її роздивилася і прочитала напис: “Хто її добуде, той на ній заграє”.

— Воно й зрозуміло, чому сопілка у Вас мовчала. Бо не Ви, матінко, її здобули.

— Поговори мені!

А дівчина приклала сопілку до губ — і заграла вона дивну мелодію щастя, кохання і весни. Квіти порозпускалися, запахи на все довкілля, хворі одужувати стали, старі помолодшали, закохані пари за руки побралися, а Софія, вже доросла і гарна, про втому свою і збиті ноги забула. А мачуху, ніби темна хмарка закрила.

— Як гарно, — сказала дівчина, — яка я щаслива. І тут почувся голос мачухи:

— Дурниці! Я думала, що тут золото з’явиться, скарби всякі. Ет! Ходімо краще до дерева, що виросло з драконового зуба. Там саме плоди допіли. Але не смій мені! Я сама хочу триста років жити. Підійшли до драконового дерева. На ньому і справді висіли плоди, але чомусь вони

були дуже схожі на наші червонобокі яблука. Мачуха зірвала плід і жадібно з’їла. Потім другий, третій... і раптом тіло її покритлося пір’ям, руки стали крилами.

— Кар! Кар! — закричала вона, потім знялася і полетіла.

— Ворон! Крук! — шепотіла налякана дівчина. — Кажуть, що вони і справді живуть довго. Невже аж триста років?

І раптом Софія почувла голос. Це промовляло до неї драконове дерево.

— Скуштуй і ти, дівчино, мого плоду.

— Ні вже, красенько дякую!

— Не бійся! Мій плід не причинить тобі зла. Він створений для добра.

Софія з острахом відкусила терпко-солодкий соковитий плід і відчула полегкість у всьому тілі. Рани на ногах загоїлися, коси стали ще густіші та кращі.

— Я расту на добро, — сказало дерево. — Віднині частуй моїми плодами всіх недужих та вмираючих. Мої плоди зроблять чудо.

Дівчина стояла здивована, гарна і ... одна. Вона взяла останню волосинку з дідової бороди, кинула на землю і попросила:

— Волосинко з дідової бороди, порятуй мене від біди! І знову перед Софією став юнак-красень та й питає:

— Яка біда у тебе, дівчино?

— Та біда — не біда, а так, клопіт. Хотіла б я на цьому місці оселю мати, та таку, щоб вікнами на всі сторони світу була, і щоб всі друзі мої, хто мені в біді допомагав, до мене на гостину зійшлися.

— Я тобі, красуне, сам власноруч палац збудував би, та це довго буде.

Підняв хлопець срібну волосину, дмухнув на неї — і де не взялися майстри, та вправні, та спритні: один теше, другий мурує, третій візерунок виводить. Не встигла дівчина

і оком змигнути, як оселя вже готова була, простора та ошатна, сяяла вікнами на всі сторони світу. В одне віконце Сонечко заглядає, в друге — Верічня Зіронька, а в третє — Зоряниця ранкова. А Місяць, мов хлопчисько, сидить верхи на воротах та на сопілці виграє. Під драконовим деревом зайчисько радісно вистрибує, жар-птиця край віконця гніздечко собі в'є, тітка Параска з криниці воду набирає. Аж тут хтось у ворота стукає-грюкає та й гукає:

— Виходь, дівко, з хати сватів вітати. Коли ти ще мала, почекаємо, щоб підросла, а коли вже на порі, то й весілля у дворі.

Виглянула Софія, а там дід з срібною бородою та красень-юнак стоять. Зашарілася дівчина, ворота відчиняє, гостей кличе. А дід і каже:

— Закохався мій син у тебе, дівчино, а я собі подумав, що кращої невістки мені і не знайти. Бачиш, як добре мою бороду розчесала, ще й досі не кустриться. А сам сміється.

Ну, а про те, як у нас на Україні весілля святкують, Вам і розказувати не треба: самі добре знаєте.

Як три брати по розум ходили

Котився камінь з високої гори.
Котився не день, не два і не три.
Якби хтось той камінь спинив,
то він би заговорив.
Та не було кому його спинити
і не було кому його розговорити.
Котився той камінь, котився —
та й у річці глибокій опинився.
Річка його прийняла,
хвиля його обняла,
вода з нього пилюку змила,
вода його розговорила.
Лежить той камінь на самому дні,
розказує казку хвилям і мені.
Я на березі сиділа,
тепла хвиля ноги мені мила,
казку слухала
та й Вам розказати захотіла.

Жила собі одна жінка. І мала вона три сини. Всім хлопці вдалися: і зростом, і вродою. Уже й повиростали — пора б їх вже й женити. Та мати покликала якось їх перед себе та й каже:

— Сини мої милі, сини мої любі, всім ви вдалися: і зростом, і вродою, тільки не знаєте ви гаразд, що таке життя. Йдіть ви по світу кожен своєю дорогою та набирайтесь розуму. А коли відчуєте, що порозумнішали, тоді й повертайтеся до мене, до матері своєї. Тоді й поміркуємо, як вам далі жити. Болить моє серце за вами, вас відпускаючи, діти мої, та розумію, що конче треба це зробити.

Дала мати синам по хлібині та й провела за село. Попрощалися брати і пішов кожен своєю дорогою.

Старший брат пішов лісом. Йде собі, пісень співає. А що вже силу мав і відважний був, то не боявся не звіра хижого, ні розбійника лихого. От йде він та й іде. На третій день вийшов він з лісу і потрапив у якесь невідоме королівство. Гарно тут було, все око милувало: і природа, і будівлі, тільки люди тут чомусь сумні ходили, ніби клопіт якийсь їх обсів: ні усмішки, ні пісні, ні веселого слова.

— Що це тут у вас трапилося, що ви всі невеселі такі? — запитав парубок у тутешнього чоловіка.

— Та маємо мороку, — відповів той понуро. — Сусідній король на нас війною йде, хоче наші землі собі підкорити. А ми — люди мирні, все життя наукою та мистецтвом займалися, хліб вирощували, про війну і не думали. От тепер і нікому наше військо очолити. Сміливців у нас набереться, та доброго ватага їм бракує. От ми і жури-мось.

— То не біда, — сказав хлопець, — веди мене до вашого короля. Я очолю ваше військо. Я також проти війни, але землю свою захищати треба. Хоч то земля не моя, та я готовий вам допомогти, бо ніхто не має права зазіхати на чужу свободу.

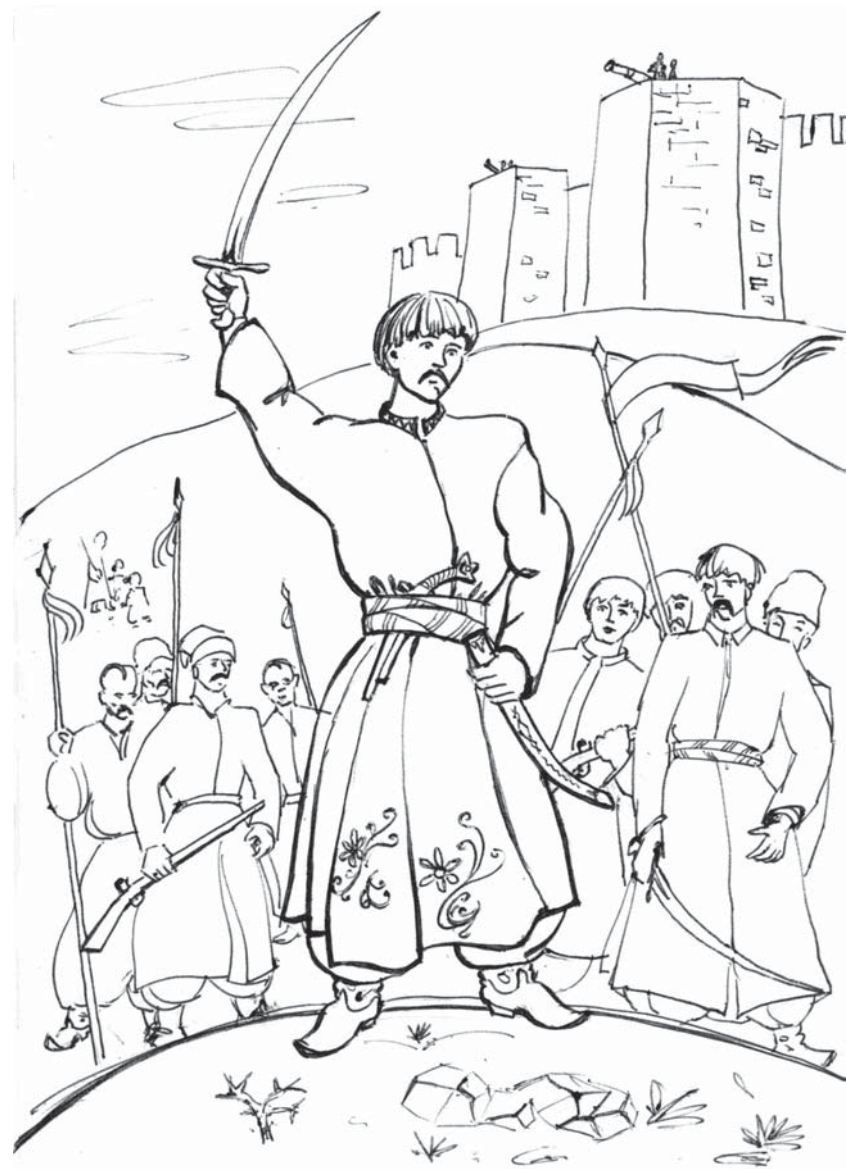
Розійшлася звістка по всьому королівству, що король військо збирає. Зійшлося сміливців видимо-невидимо. А хлопець їм лад дає. Ще змалку начитався про козацькі звичаї, то й сам мріяв про козацького отамана. От і згодилося. Розбив військо на сотні, сотників настановив.

А сусідній король і не був з дуже хоробрих. Просто на легку перемогу розраховував. А коли побачив злагоджене військо, то дуже здивувався та й відступив, не прийнявши бою. Без жодних втрат повернулися звичайці з перемогою. Питають тоді у сміливого парубка:

— Якої нагороди ти хочеш?

— Для мене нагорода — ваша радість і свобода вашого краю.

І сказав король:

— Я вже старий. Та й більше до мистецтва мене тягне. Є у мене донька — гарна і розумна дівчина. Їй саме час вже про заміжжя своє подбати. Коли люба вона тобі, то сватай її та й будеш у нас за короля. А я у мистецтво піду.

От і залишився хлопець в королівстві лад давати. І зажив він щасливо і весело, що й про домівку забув і про матір свою не згадував.

А середульший брат пішов собі селами. Іде собі, мінає село за селом. Де зупиниться, на харч собі заробить та й далі йде. Аж приходить в одну прегарну місцину. Село у долині, як намальоване. Та кругом — наче пустеля: серед літа садки пожовтілі стоять, квіти пов'яли, трава висохла, люди, мов запаморочені ходять.

— Що у вас тут трапилося? Чи лихо яке? — запитав хлопець у сивої жінки.

— Ще б не лихо! Прогнівалась на нас вода. У всіх криницях зникла. Порожні криниці — хоч би тобі краплинка! На сусіднє село по воду ходимо, щоб хоч закропитися.

— А чому ж так? Чим прогнівили воду?

— Та, чоловіче добрий, захотів наш пан на воді багатства собі нажити. Наказав з кожної криниці податок платити. А то гріх великий. Вода людині Богом дана, вона нікому не належить. От вода і прогнівалася.

— І невже нема на те рятунку?

— Авжеж, що є, та толку з того. Пішли люди до одної мудрої жінки, що має вже поза сто років. То вона нараяла, аби хтось із чистим серцем спробував нову криницю викопати, то, може, вода перестане гніватися та й знов відновиться. Та де там. Ледве що не кожен пробував криницю копати. Та видно прокляття впало на село: не крапельочки!

— А можна мені спробувати?

— Та хто б же тобі боронив! Спробуй. Люди тільки спасибі скажуть.

Зібрали жителів села, а хлопець каже:

— Чув я від своєї бабусі, що найкраще там криницю копати, де материнка росте. Отож я вас прошу посіяти у своїх дворах чи на городах материнку. Де вона зійде, там я і спробую криницю копати.

От посіяли люди материнку, поливали, приносячи воду із сусіднього села. Але ні в кого не зійшла материнка, лише у найкращої і найдобрішої дівчини в селі Ксені.

— Отут і буду копати, — сказав хлопець та й узявся за роботу. І копати довго не довелося, як забило джерело. Набрал хлопець перший кухоль води та й подав дівчині, що стежила за його роботою.

— Перший кухоль — господині, — сказав, поклонившись.

Дівчина зашарілася і відповіла:

— Спершу годилося б тобі спробувати. Ти воду дістав — тобі й належить перший кухоль. Та й хто тебе знає, що ти за чоловік: може, чари які знаєш та й мене зчарувати хочеш.

— Що я за чоловік — маєш знати. Злий би не викопав тієї криниці. А зчарувати б я тебе дуже хотів, бо дуже вже ти гарна, та чарів таких не знаю.

Та й опустил очі. Дівчина напилася води — і ще кращою стала.

— Ой, яка добра вода, — сказала Ксеня, — я ще зроду такої не пила.

І раптом село ожило: задзвонили відра, засміялися і жваво заговорили люди. У всіх криницях забили джерела і з'явилася вода, та чиста, та холодна, ніби й не зникала нікуди. Свято у селі. Всі хлопцеві дякують, просять, аби залишився жити у їхньому селі. А дівчина Ксеня й каже:

— Ти там про чари щось казав... якщо люба я тобі, парубче, то стану я для тебе вірною дружиною.

Всім селом весілля справляли. Кращої пари і на світі не було. Зажив і середульший з братів щасливо та весело

з молодою дружиною, забувши про домівку і про матір свою не згадавши.

А найменший з братів пішов собі шляхом широким, гадки не маючи, куди йому податися, де того розуму шукати, про котрий мати говорила. От ішов він та й ішов, а назустріч йому дідусь, старий-престарий, та й питає:

— А куди це ти, хлопче, йдеш?

— Та от... послала мене мати розуму набирати. А де того розуму шукати, сам не знаю. А без того розуму казала мати й не повертатись, аж тоді вернутися, як порозумнішаю. А як я буду знати, що порозумнішав?

— Не журися, хлопче, я тобі допоможу і підкажу, коли ти порозумнішаєш. Ходи лишень зі мною.

Хлопець і пішов. Зайшли у темний ліс, а там у лісі хатинка дідова була, вся зіллям та травами повтикана та обсаджена.

— Дивися, хлопче, все це зілля і всі ці трави — це здоров'я людське.

— Ого, скільки того здоров'я тут, дідусю. А там десь у світі хворі люди без здоров'я пропадають.

— А ти, я бачу, добрий та розумний. От ти і повинен навчитися, кому якого здоров'я бракує, та й допомагати людям.

— Та чи я осилю ту науку? Бо всі змалку мені казали, що я розумом щось не дуже вдався. Я тільки знаю, що малих дітей рум'янком напувають, а коли ноги болять, то капусту або лопух прикладати треба.

— От бачиш. Щось-таки і ти вже знаєш. А я тебе багато чому навчу, як будеш старатися: як ті трави збирати, як сушити, як заварювати, кому і від якої хвороби давати.

— Та чому б я мав не старатися? Жаль мені людей хворих, коли недуга їх в'ялить та сушить.

— Ото й добре, що жаль. Це найголовніше. Тоді навчишся.

Минув час — і хлопця не впізнати: вилюднів, порозумнішав, у всьому діда слухається, вчиться від нього. А що вже на травах знається — то й другого такого не шукай. Стали люди називати його чарівником. Сердився.

— Який я, — каже, — чарівник? От дід — той справжній чарівник. А я що...

— Ні, хлопче, не кажи, — озвався дід. — Все, що я знав, ти від мене перебрав. А вже й свого вміння до тієї науки докладаєш. Дітей мені Бог не дав, то, якщо хочеш, за сина мені будеш. Залишайся у мене. Дівчину тобі висватаємо та й живи. На тім ремеслі багатим не станеш, але й без куска хліба не будеш. Полюбив я тебе, як рідного сина, за душу твою чисту, за серце твоє добре. То як, парубче, залишаєшся?

— Дякую Вам за Вашу ласку та за Вашу науку. Але мушу я до матері своєї повертатися, бо не знаю, як там вона. Може, якраз їй моє вміння згодиться, бо таки вже й стара. Та от не знаю, чи порозумнішав я, чи розуму набрався. А то не годиться дурнем до матері повертатися. Ви обіцяли мені про те сказати.

— Правду сказати, сину, ти й був розумний. Тебе розумом матери твоя наділила ще коли народила тебе. А тепер ти знаєш, як свій розум на користь людям повернути. Благословляю тебе на те, щоб творив добро для людей. Іди з Богом до своєї матері. Добре, що не забув за неї, по світах вештаючись.

От пішов хлопець додому. По дорозі людям допомагає, від недуги рятує. Слава про нього попереду летить. Так прийшов він до свого села. По дорозі у людей за матір свою питає.

— Стара, — кажуть, — стала, хвороби обсіли. А сини десь по світі віються, про матір забули.

Прийшов хлопець додому. Зраділа мати, вже й про розум не питає.

— Як же добре, що ти повернувся. Я вже всі очі за вами виплакала. Думала, що й не побачу. Знемічніла,

хвороби обсіли. Кажуть, якийсь чарівник по селах ходить, всіх людей лікує цілющими травами та зіллям. От якби до нього. Та як ти його знайдеш?

Засміявся хлопець.

— А його, мамо, і шукати не треба, бо цей чарівник — це я.

Здивувалася мати, але повірила синові, бо він з роду ніколи не брехав. А син кинувся варити трави та щось примовляти над ними: що — дід навчив, а що — сам додумав — аби на добро. Випила мати — та й одужала, вдруге, втретє випила — то аж помолодшала.

А до хлопця зусібіч люди йдуть зі своїми бідами. Він всім допомагає, розкажує, яке зілля у себе сіяти чи садити.

— Розумний, — кажуть одні.

— Добрий, — кажуть другі. А мати й рада, що такий син у неї. Та час від часу зажуриться та й зітхне, а то й сльозу змахне.

— Чого Ви, мамо, все журитися та плачете? — питає син.

— Та журюся я за двох старших синів, що від них ні звісточки. А може, вже й на світі нема.

Та й заплакала.

— Ну, що ж, коли Ви так за ними побиваєтеся, піду я їх шукати.

— Ой, не йди, сину, бо ще й ти пропадеш, і я буду сама віку свого доживати. Якщо живі твої брати, а мої сини, то колись повернуться. Не може ж бути такого, щоб вони про дім свій забули.

— Ні, мамо, піду вже я їх шукати. Насушіть лише мені всіх квіток, що у нас за хатою ростуть.

— А нащо ж вони тобі?

— То вже я знаю, нащо.

Взяв хлібину, взяв засушені квітки та й пішов. Іде та й іде. І приходить в те королівство, де королює його старший брат. Скрізь порядок і лад, люди хвалять його,

розумом його захоплюються. Прийшов до палацу, просять, щоб пустили до короля: лікар, мовляв, травами лікує. Зацікавився король, захотів подивитися, що це за такий лікар. І не впізнав він свого брата. А той розклав перед ним мамині квітки, ще й полину до них поклав. Як вдихнув король знайомий запах, та й згадав про дім і про матір свою. І сльоза скотилася по щоці короля.

— Хто ти? — пошепки спитав він. — Чи не чарівник часом?

— Ні, не чарівник. Я — брат твій найменший.

— Скажи, брате, а до чого тут полин? Він ніколи не ріс під нашою хатою.

— Полин, щоб ти знав, — це гіркота маминих сліз. Наказав король ладнатися в дорогу. Навантажив вози всякими дарунками для матері та й поїхав до свого дому. Хотів і меншого брата з собою взяти, та той відмовився:

— Мені ще рано. Я ще мушу знайти нашого середульшого брата і нагадати йому про дім і нашу матір.

Сказав так та й пішов у світ. Довго чи коротко, далеко чи близько ходив він, та таки знайшов і того брата. Прийшов до його господи, став біля воріт та просить води напиться. Вийшла Ксеня, дружина братова, привітно так подорожнього запрошує.

— Зайдіть, — каже, — відпочинете, пополуднуєте, вмиєтеся з дороги — то й про втому забудете — така сила у нашій воді.

Подякував хлопець привітній господині та й зайшов, а там і господар його вітає. Не впізнав і він свого меншого брата. А той і каже:

— Гарно тут у вас: і квіти, і зілля всяке росте. Але ось таких квіток у вас немає.

Та й розстелив перед ним квітки з маминого квітника. Вдихнув запах середульший брат — та й згадав і про дім, і про матір свою.

— Як же я міг забути? — тихо сказав він, і сльоза скотилася з очей. — Де ж там моя матінка? Чи жива ще?

— Жива, — сказав наймолодший брат, — та вже всі очі за нами виплакала.

— Збирайся, Ксеню, і дітей збирай, — сказав до дружини. — До матері моєї поїдемо.

— Ой, а ти й ніколи не казав, що у тебе мати є.

Та й почали збиратися. З ними і молодший.

Щаслива мати столи накриває, гостей кличе: сини її з'їхалися. Та з дружинами, та з дітьми, та багаті, та хороші. Тільки наймолодший ні дружини, ні багатства не має.

Кажуть йому брати:

— Що ж ти, наш молодший брате, ні дружини, ні багатства не надбав?

— Дружину надбати ще встигну, а багатство моє он на лугах, полях, у лісах та квітниках посіяне.

Подивилися брати та й ще більше здивувалися:

— Та тут, окрім трав та зілля всякого, нічого й не росте.

— Ото і є моє багатство. А найцінніше з того багатства — то мамині квітки. Якби не вони, то ви б про дім свій не згадали.

Довго умовляли старші брати матір та брата свого наймолодшого, щоб вони до них жити переїхали. Не погодилися. У себе в селі залишилися. Живуть, людей від нападів всяких травами рятують. А недавно чутка пройшла, що женився й наймолодший, сироту бідну взяв. Там така роботяща та гарна. Мати рада — не натішиться.

Ото й казці кінець. А Ви ще чого чекаєте? Чекайте, чекайте, до наступної казки чи оповідки.

ЗМІСТ

КОЗАК ПАНЬКО ТА РОДИНА ВІТРІВ	3
КІТ МУРКО, АБО ПРИБЛУДА	13
МАЧУШИНІ ЗАБАГАНКИ	30
ЯК ТРИ БРАТИ ПО РОЗУМ ХОДИЛИ	49

Літературно-художнє видання
Тетяна ФРОЛОВА
ХОДИМО ЗІ МНОЮ У КАЗКУ

Авторське редагування
Художнє оформлення Івана Василенського

Здано в набір 4/11/2002 Підписано до друку 27/12/2002.
Формат 60x84/16. Друк офсетний. Папір крейдований.
Ум. друк. арк. 3,8. Обл. – вид. арк. 3,6. Ум. фарбовідб. 4,0
Вид. № 26. Зам. №

Виданництво “Край”
79000, Львів, Півальна, 5

Комп’ютерний набір та верстка КЦ “Фенікс”
79012, Львів, Сахарова, 7.

Друкарня “Тріада”